

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Boruschak M. Problems of formation of the strategy of development of tourist regions: a monograph. Lviv: IRD NAS of Ukraine, 2006. 288 pp.
2. Vasilenko V. O., Tkachenko T. I. Competitiveness of enterprises in the field of tourism business: teaching. manual. Kyiv: Education of Ukraine, 2012. 508 p.
3. Uncle LP Economy of tourism business: teaching. manual. Kyiv: ZUL, 2007. 224 c.
4. Kudla N. E. Quality management in tourism: a textbook. Kyiv: ZUL, 2015. 328 p.
5. Malskaya M. P., Antonyuk N. V., Hanich N. M. International tourism and services: Textbook. Kyiv: Knowledge, 2008. 661 p.
6. Tkachenko T. I Sustainable Tourism Development: Theory, Methodology, Business Realities: Monograph. 2nd view. corrected and supplemented. Kyiv: KNETU, 2009. 463 p.
7. School I. M., Korolchuk O. P. Tourism Management: A Tutorial. Chernivtsi, 2011. 464 p.
8. Petranovsky VL, Rutinsky M.Ya. Tourist regional studies: Teaching. manual / Ed. prof. FD Mortgage Kyiv: Knowledge, 2006. 575 p.
9. Tkachuk L. The essence of tourism as a multidimensional social phenomenon. *Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv*. 2017, Geography. Part 1 (66) / 2 (67). 109–113 p.
10. Fedorchenko V. K., Dvorova T. A. History of tourism in Ukraine: teach. manual Kyiv: Higher school, 2002. 195 c.
11. Fedorchenko V. K., Fomenko N. A., Okhrimenko M. I., Tsekhmistrova G. S. Pedagogy of tourism. Kiev: View. House «Word», 2004. 296 p.
12. Philosophy of Tourism: Teach. manual / Ed. Pazenko V. S., Fedorchenko V. K. Kyiv: Condor, 2004. 268 p.
13. Franko I. Ya. Galician regional studies. Collected works. In 50 t. Kyiv: Scientific Thought, 1986. T. 46. Kn. 2. P. 116–150.
14. Proceedings of the ethnographic-statistical expedition to the Western-Russian region equipped by the Imperial Russian Geographical Society. Southwest Department. Materials and research collected by P. P. Chubinsky. In 7 vol. St. Petersburg, 1872–1878.
15. Ukrainian sayings, proverbs and so on. I made M. Nomis. / Regular., Note. and an introductory article by MM Pasyaka Kyiv: Lybid, 1993.
16. Ogienko Ivan. Ukrainian culture. A brief history of the culture of the Ukrainian people. Winnipeg, 1970. 272 p.
17. Grushevsky M. S. History of Ukrainian Literature: 6 volumes, 9 books. / Regular VV Yaremenko Kyiv: Lybid, 1993–1995.
18. State Archives of Khmelnytsky Region, Foundation 227, description 2 items, sp. 1189
19. Zemsky Yuri. Podilsky Diocesan Historical and Statistical Committee (formation and activity). Khmelnytsky, 1997. 26 p.
20. Rybak IV Chronicles of church parishes of the Podolsk province as a source for the history of the region. *Regional studies*. 2005. № 1–4. Pp. 130–131.

Матеріал надійшов до редакції 17.10.2018 р.

УДК 32.001+32(477)

Світлана Матвієнків,

кандидат політичних наук,

доцент кафедри політичних інститутів та процесів,

Державного вищого навчального закладу

«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57

smatvienkiv@gmail.com

ORCID 0000-0002-7719-7791

ВПЛИВ НАЦІОНАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР ДЕРЖАВИ

У статті визначено актуальність вивчення проблем формування сучасної політичної свідомості; розкрито її сутність як процесу віддзеркалення політичної реальності; проаналізовано взаємовплив національної свідомості громадян і сучасної політичної ситуації в Україні; здійснено спробу витлумачити національно-політичну свідомість як інтегруючу силу в процесі державотворення; доведено, що стан політичної свідомості істотно впливає на формування політичної системи, на особливості політичного режиму, на політичну поведінку громадян. Національна свідомість є одним із найважливіших чинників формування політичної нації, стійкого розвитку політичної системи, легітимзації інститутів держави. В Україні поки що не сформувалася повноцінна політична нація з чітко окресленими національними інтересами, щодо яких склався б консенсус як серед еліти, так і серед громадян. За цих обставин процес українського державотворення розгортається складно й неоднозначно. Україна як демократична держава може успішно розвиватися лише на основі усвідомлення українською політичною нацією державотворчих завдань та активної соціально-політичної участі громадян у державотворчих процесах. Пріоритетними у формуванні національної свідомості громадян сучасної України є визначення системи базових цінностей, вироблення гуманітарної політики держави (історична пам'ять українського народу, мовна єдність суспільства, єдиний інформаційно-культурний простір, культурна політика), державна етнонаціональна політика України й патріотичне виховання громадян.

Ключові слова: політична свідомість, національна свідомість, політична система, національна ідея, ідеологія державотворення, амбівалентність свідомості.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Дослідження національної свідомості українців набуває особливого значення в умовах глобалізації, реальністю якої є посилення тенденції щодо подолання бар'єрів і скорочення відстаней між націями й державами, утворення єдиних економічних, інформаційних та інших просторів, які поряд із позитивними наслідками становлять водночас загрозу розвитку самобутності національних спільнот. Без сформованої власної національної ідентичності, розвиненої національної свідомості українське суспільство не буде достатньо внутрішньо інтегрованим і стійким, здатним відповідати на численні виклики глобалізованого світу, не зможе здійснити повномасштабну економічну, соціальну й політичну модернізацію.

Дослідницький інтерес до проблем формування національної політичної свідомості громадян України зумовлений потребою вивчення характеру впливу політичної свідомості на функціонування політичної системи. Складність самого предмету вивчення, відсутність його цілісної концепції є однією з вагомих підстав для фокусування дослідницької уваги на проблемах національно-політичної свідомості українців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовно проблематика формування національно-політичної свідомості українського суспільства розроблена з різних аспектів сучасними вітчизняними дослідниками В. Карловою [1], А. Колодій [2], Г. Луцишин [3], О. Заславською [10], А. Зоткіним [11], Є. Головахою [13], М. Щербаком [15], О. Краснокутським [16], Г. Щедровою [17]. Здобутком указаних праць є обґрунтування тези про те, що українська політична нація може бути повноцінним суб'єктом державотворчих процесів за умови розвиненої національної самосвідомості.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження – аналіз стану національно-політичної свідомості громадян у сучасній Україні.

2. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті узагальнюються напрацювання вчених у напрямі дослідження поняття національної свідомості. Щодо поставлених завдань, то їх можна виокремити таким чином: проаналізувати різні думки науковців щодо змісту цього терміна; охарактеризувати основні складники, рівні та функції національної свідомості; визначити роль національної самосвідомості в процесі державотворення. Для виконання поставлених завдань провідним методом в основі цього наукового дослідження став структурно-функціональний підхід, який дав змогу диференціювати структурні елементи поняття «національна свідомість».

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Побудова демократичної, соціальної, правової Української держави може бути успішною, якщо спиратиметься на сконсолідовану націю співгромадян зі сформованою національною свідомістю, що виступає основним суб'єктом здійснюваних перетворень і чітко усвідомлює ціннісні орієнтири, ідеали державного будівництва як необхідної умови реалізації національних інтересів. Сьогодні стає цілком очевидно, що труднощі й прорахунки в здійсненні соціально-економічних, політичних перетворень значною мірою зумовлюються тим, що для успішного проведення реформ українському суспільству не вистачає сформованої системи відповідних світоглядно-ціннісних орієнтирів, зрілої національної свідомості – того основного духовно-творчого ресурсу, завдяки якому є можливим утвердження української державності. Тому важливою проблемою стало визначення системи базових цінностей, яка б поділялася та підтримувалася громадянами країни й виступала орієнтиром нації на шляху державотворення, що сприятиме національній інтеграції, стабільному розвитку держави [1, с. 3], формулюванню загальнонаціональної ідеї, загальновизнаної ідеології державотворення, цілісної конструктивної національної самосвідомості.

Необхідною умовою ефективного поступального розвитку держави є національна ідея – спільна мета й довгострокова стратегія, історична місія країни у світовому масштабі, що визначає орієнтир, мету, сенс національно-державного будівництва. Перед сучасною Україною (особливо після Революції гідності) постало

важливе завдання консолідації суспільства в єдину політичну націю як суб'єкта модернізації Української держави. Національна ідея здатна мобілізувати народ на здійснення повномасштабних перетворень, бути чітким орієнтиром у формуванні державної політики та її реалізації.

Її формуванню перешкоджає низка чинників: високий ступінь розділеності українського суспільства (за поглядами, цінностями, переконаннями), амбівалентність ціннісних і різноспрямованість зовнішньополітичних орієнтацій, глибоке соціальне розшарування населення, неконсолідованість української еліти щодо розуміння її змісту (ототожнення з українським радикальним націоналізмом або з національною ідеологією у вузькому етнічному сенсі). У поліетнічній Українській державі національна ідея має враховувати інтереси національних меншин, корінних народів. Загальнонаціональна ідея сучасної України має усвідомлюватися як синтез ідей державності, патріотизму, солідарності, консолідації поліетнічної, полікультурної нації, формування дієздатного громадянського суспільства.

Національна єдність – найміцніший фундамент і для демократичної держави, і для громадянського суспільства, а також умова переходу до демократії (за Д.Растоу). Тому, на нашу думку, можна погодитись із запропонованим визначенням нації А. Колодій: нація – модерна культурно-політична спільнота, що має достатній для забезпечення єдності шар спільної соціетальної культури й спроможна функціонувати як політично організоване суспільство із власним (суверенним) урядом [2, с. 40].

Становлення та розвиток націй – це неперервний процес їх інтеграції й консолідації. На думку Г. Луцишин, термін «інтеграція» частіше вживають у розумінні процесу об'єднання, що веде до появи нових організаційних утворень, а «консолідацію» розуміють як зміцнення цих утворень [3, с. 43]. Інтегроване суспільство – добрий фундамент для міцної держави. А найкращий шлях для його інтеграції – консолідація громадянської нації. Національна інтеграція може здійснюватися шляхом асиміляції, амальгамації, мультикультуралізму. М'яка, модифікована модель інтегруючого мультикультуралізму (за А. Колодій), зорієнтована на досягнення етнокультурної справедливості, через низку причин могла би бути найбільш прийнятною для сучасної України [4, с.70].

Для українців важливими є цінності свободи, людської гідності, доброго життя в його широкому значенні. Українське населення негативно ставиться до відірваних від інтересів простої людини вертикальних ієрархій і схильне до самоврядування. Саме це є стрижнем української національної ідеї (формує національно-політичну свідомість) – сучасної моделі демократії, що відповідатиме запитам постмодерної епохи – із горизонтальними зв'язками й вирішальним словом громади в розв'язанні найбільш гострих суспільних проблем [5, с. 309].

Вирішальним чинником існування політичної нації, наявність якого чітко вказує на факт її реального існування, є національна свідомість, що виражає консенсус стосовно спільних цінностей національної спільноти, свідоме згуртування та об'єднання дій її представників щодо реалізації й захисту національних інтересів, вироблення спільних цілей і засобів їх досягнення в розбудові національної державності. Сучасний український дослідник національної

свідомості В. Карлова ототожнює її з «національною самосвідомістю» (як засобом консолідації та інтеграції зусиль нації) і вважає, що це – «усвідомлення нацією своєї життєдіяльності, сенсу свого існування, своїх національно-державних, соціально-економічних, політичних, духовних цінностей, ідеалів, інтересів та цілей, спільності історичної долі, свого місця серед інших національних спільнот на основі уявлень про саму себе й інші нації». В. Карлова теоретично обґрунтувала концепцію формування національної самосвідомості українського суспільства як духовної основи державотворчих процесів, спрямовану на прискорення державотворення в Україні, та виокремила її основні складники (духовно-ціннісні засади розвитку нації й розбудови держави; загальнонаціональна ідеологія державотворення; загальнонаціональна ідентичність громадян; формування національної еліти; єдиний гуманітарний простір; громадянський патріотизм; форми та засоби управлінського впливу) [6, с.114].

Отже, українська політична нація може бути повноцінним суб'єктом державотворчих процесів за умови розвиненої національної самосвідомості. За допомогою держави нація реалізує національні інтереси, забезпечує своє самовідтворення й самозбереження, захищається від внутрішніх і зовнішніх загроз. Органи державної влади, (підтримуємо думку В. Карлової) повинні створювати умови для формування й утвердження національної самосвідомості: реалізовувати етнонаціональну, освітню, культурну, мовну, інформаційну політику, політику національної пам'яті; просвітницько-пропагандистську діяльність; виховання патріотизму громадян; залучення ЗМІ; співпраці з політичними партіями, громадськими організаціями. Формування державно-політичного рівня національної самосвідомості українського суспільства сприятиме становленню української політичної нації [7, с.3].

Без відродження української етнічної нації та забезпечення її провідної ролі у функціонуванні суспільства неможлива й розбудова української політичної нації та Української держави. Відроджуючи національний менталітет і національні цінності, ми тим самим створюємо природний і міцний фундамент самобутньої Української держави й забезпечуємо її існування. Отже, суб'єктам політичного процесу в Україні потрібно формувати механізм організації й розподілу влади не лише демократичний, а й національний, такий, що актуалізує, вирадить і допоможе реалізувати корінні інтереси українського етносу та всього народу, які закладені в українській національній політичній свідомості.

Саме поняття «українська національна політична свідомість» відображає процес творення чи повернення до життя української духовності, українських національних цінностей (національної ідеї, головним компонентом якої виступають ідея суверенітету української нації та української національної держави, демократичного ідеалу суспільно-політичного устрою, усвідомлення природних прав нації та особи, актуалізація традицій державотворення й самоврядування) та пов'язаних із політичною сферою етнічних компонентів суспільної свідомості (притаманних українській мові морально-етичних і суспільно-політичних понять, термінів, рис національного характеру, патріотичних почуттів, історичної пам'яті тощо). Процес становлення української національної

політичної свідомості можна визначити як набуття суспільними суб'єктами українських національно-етнічних якостей та рис, які відображають корінні інтереси українського етносу у створенні своєї власної національної державності [8, с. 273].

Отже, національна свідомість активно впливає на практичну політичну діяльність людей та утворює національно-політичну свідомість, яка потребує повсякденного утвердження через діяльність членів нації, спрямовану на її розвиток. Розчарування в діяльності влади впливають на зміну й розвиток національно-політичної свідомості громадян, на виникнення, наприклад, Помаранчевої революції та Революції гідності. Асоціативний ряд цінностей, на яких свідомість могла би триматися, порушений, вони існують лише в ідеальних уявленнях громадян, тому національно-політичну свідомість громадян у сучасній Україні ще не можна вважати усталеною. Вона постійно змінюється, піддається різним впливам і сама опосередковано відбивається на політичній поведінці, у політичному виборі. Це пов'язано з тим, що сталого ідеологічного стрижня у вигляді системи цінностей (система моральних, демократичних, політичних, національних, соціальних, громадянських цінностей, погоджена й схвалена суспільством у процесі загальнонаціонального діалогу) в українському суспільстві не існує. Спостерігають прояви амбівалентності (визнання рівноцінними прямо протилежних ціннісних орієнтацій; неузгодженість думок щодо конкретної остаточної оцінки того чи іншого політичного феномену) у свідомості громадян, що підтверджують соціологічні дослідження. Амбівалентність свідомості пов'язана з тим, що українські громадяни підтримують певну конкретну ідею, а водночас і конкретну особу, несумісну з цією ідеєю. Характерним показником такої амбівалентності є, наприклад, баланс довіри/недовіри людей до фаворитів виборчих перегонів. Спостерігаєть поєднання протилежних цінностей і норм: з одного боку – вимога демократичних свобод, а з іншого – схвалення недемократичних методів розв'язання суспільних проблем. Звучить підтримка ринкових відносин, а на противагу – вимога соціальної рівності. Це свідчить про певну роздвоєність політичної свідомості громадян і про дефіцит політичної культури [9, с. 182].

Найбільш поширеними характеристиками масової політичної свідомості українського суспільства є прагматизм, маргіналізація, етатизм, державний патерналізм, амбівалентність, низький рівень консолідації й ідентифікації та регіоналізація [10, с. 143].

Сьогодні так само, як і на початку незалежності, більшість українців покладають сподівання щодо свого соціального захисту на державу. Патерналізм притаманний також уявленням населення щодо соціальної справедливості: більшість українців вважають, що держава має підтримувати соціальну справедливість у суспільстві, забезпечуючи матеріальний добробут громадян та не допускаючи великої різниці в доходах [11, с. 236]. Проявом патерналізму є також те, що громадяни дотримуються думки, що кілька сильних керівників можуть зробити для країни більше, ніж усі закони й дискусії. Так (за результатами моніторингових досліджень 2013–2018 рр.), дві третини (60,5 %) населення тією чи іншою мірою погоджується з твердженням, що «для нормального розвитку

країні потрібна «сильна рука», а не розмови про демократію». Невдоволеність якістю демократії й спокуса «сильної руки» є проявами все ще переважаючих патерналістських настроїв, свідчення чого – також нерозвинене відчуття власної відповідальності не лише за стан справ у країні, але й за вибір влади. Так, більше ніж половина громадян відмовляються визнавати власну відповідальність за вибір Президента й народних депутатів (53,2 %).

Важливими характеристиками сучасної політичної свідомості українців є низький рівень політичної та громадської активності й департизація населення. Більшість громадян (79,9 %) не довіряє та не вірить у здатність наявних політичних партій бути представником інтересів населення й не бачать серед них близьких за ідеологією та програмними цілями. Посилюється недовіра громадян до основних державних інститутів. Однією з головних перешкод для розвитку громадянського суспільства в Україні залишається досить низький рівень довіри населення до громадських організацій (профспілкам довіряють лише 12–23,3 %). Наслідок цього – те, що вже у 2018 р. більшість опитаних не очікують масштабних акцій протесту в тих населених пунктах, де вони проживають (тільки 29 % респондентів вважають подібні протести можливими) [12].

Істотним чинником, який визначає стан масової свідомості українців, є регіональна специфіка. В Україні приналежність громадян до регіону залишається домінуючим фактором їхнього соціального досвіду, політичних та культурних орієнтацій. Перебування різних регіонів України в складі імперій із принципово відмінним рівнем демократії й модернізації історично привело до становлення відмінних політичних культур, різних поглядів на майбутній розвиток країни. Найбільш яскраво цей факт проявився протягом виборчих кампаній 2004–2012 рр. і виникнення Революції Гідності. Попри все, більшість опитаних (близько 60 %) вважають себе, насамперед, громадянами країни, тобто переважає загальнонаціональна ідентичність.

Особливості історичного розвитку України не в останню чергу зумовлені тим, що країна тривалий час була під владою різних, часто ворогуючих політичних сил, тому сформовані в її соціокультурному просторі політична культура та свідомість є фрагментарними, а їхні компоненти – різнорідними, інколи – протилежними.

Формування демократичної політичної свідомості громадян, набуття ними досвіду та навичок активної політичної поведінки, подолання наявної фрагментарності історичної пам'яті й становлення на цій основі громадянської політичної культури набуває першочергового значення на шляху політичного розвитку України. Ці завдання мають виконуватися конкретними способами загальної політичної соціалізації, політичного виховання та політичної освіти громадян. В інтересах усього українського народу є не федералізація, а «мультикультурна єдність» – визнання регіональної ідентичності при зміцненні й збагаченні загальнонаціональної української спільноти [10, с. 100].

Наслідком вимушеної пострадянської трансформації в перші два десятиліття незалежності України була наявність суспільної невизначеності,

кульмінацією якої стала відмова В. Януковича від угод із Європейським Союзом і спроба силою припинити акції протесту. Із цього моменту суспільство почало змінюватися. Передусім воно визначилося зі стратегічним напрямом розвитку: а саме від амбівалентності минулого (одночасної підтримки взаємовиключних геополітичних напрямів руху) воно зрушилося до вибору більшістю населення європейського шляху [13, с. 26–27]: більшість українців позитивно ставиться до вступу до НАТО та є прихильниками ЄС, проти приєднання до союзу Росії й Білорусі.

Попри все, сьогодні з'явилися нові соціальні виклики, які важко було уявити раніше: суспільство має бути принципово реформоване в умовах постійної загрози зовнішньої агресії, війни на Сході України й економічної кризи. Завершення післямайданного періоду 2014–2018 рр. не позначилося покращенням оцінок громадської думки щодо розвитку демократії в країні: більшість громадян (61,4 %), як і раніше, не задоволені її розвитком [12]. Але саме суспільна визначеність – це перший (із багатьох необхідних) крок до виходу України з глухого кута пострадянського стану. Наступними кроками мають стати зміни системи влади на всіх рівнях, подолання тотальної корупції, реформування економіки, соціальної інфраструктури, освіти, науки, культури [14, с. 6–13].

Успішне розв'язання Україною зовнішньо- й внутрішньополітичних та економічних проблем, забезпечення умов для зростання добробуту населення створюють основу для подолання суперечностей політичної свідомості й формування демократичної свідомості громадян та інтегрального організму демократії в цілому. Отже, Україна зможе скористатися шансом стати суб'єктом історії та суспільного прогресу.

Характерною особливістю сучасної політичної свідомості громадян України є поліцентризм їхніх політичних орієнтацій. Науковці виокремлюють чотири основні типи політичної свідомості: традиціоналістичну, соціал-демократичну, національно-демократичну та національно-радикальну. Найпоширеніший серед громадян націонал-демократичний тип політичної свідомості. Її прихильниками є 11,5 % населення держави, тоді як націоналістичну ідеологію сповідують 3,1 %, а соціал-демократичну – 9,7 %. При цьому зазначимо, що новизна, суперечливий характер розвитку процесів, які відбуваються зараз в Україні, непослідовність і нерішучість у реформуванні суспільства тих, хто при владі, зумовили появу не лише позитивних явищ – розкріпачення масової свідомості, розхитування традиційних тоталітарних структур, політичних установ, а й негативних [15, с. 153–161].

Отже, формування політичної свідомості, набуття громадянами політичних знань і навичок політичної поведінки є важливою умовою функціонування політики, насамперед держави, в інтересах суспільства. Політична свідомість започатковує процес формування ідеології державотворення як практичної свідомості, на яку спирається суб'єкт, котрий здійснює державотворчу практику, а отже, виступає в ролі утворювального складника цього процесу [16, с. 227–240]. Сьогодні, як ніколи, саме політична свідомість стимулює кардинальні зміни

суспільних відносин в Україні. Глибокий аналіз суперечностей політичної свідомості дає змогу виявити серйозні вади суспільного організму. Суб'єктом політичної свідомості в сучасній Україні обов'язково стане українська політична нація, що зараз формується.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, ті зміни на краще, які неодмінно відбуваються у свідомості людей у ході побудови своєї державності, не можуть бути лише стихійними – вони потребують цілеспрямованого впливу. Рух до правової демократичної держави, вихід із соціального глухого кута не можуть не супроводжуватись удосконаленням свідомості. Формування політичної свідомості – це, передусім, усебічний розвиток людей, підвищення їхнього культурного рівня, що передбачає і високу моральність, і спроможність до розуміння дійсності. Політична свідомість виступає активним чинником політики, насамперед через те, що вона здатна випереджати практику, а також прогнозувати політичні процеси. Крім того, політична свідомість істотно впливає на політичне життя, значною мірою визначаючи спрямування діяльності різних спільностей, партій і суспільно-політичних рухів та окремих індивідів [17, с.112].

Тому держава має врахувати політичну свідомість як громадянського суспільства в цілому, так і окремих верств, груп населення, прагнути досягнення консенсусу в їхніх політичних позиціях, сприяти формуванню такої політичної свідомості, яка б відображала найбільш суттєві, життєво важливі для всього населення інтереси. Треба розвивати політичну свідомість нової якості: сприйнятливую до змін, пластичну, активну, глибоко обізнану в політичних законах – демократичну. У цьому сенсі важливі теоретичні дослідження стану національно-політичної свідомості українського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карлова В. В. Національна самосвідомість як духовна основа державотворчих процесів в Україні: управлінський аспект: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр./НАДУ при Президентіві України. Київ, 2013. 39 с.
2. Колодій А. Виховання громадянських цінностей у постреволюційній Україні. *10 років школи громадянства*: зб. матеріалів до 10-ліття Пед. т-ва ім. Григорія Ващенко. Львів, 2005. С. 40–54.
3. Луцишин Г. І. Національна консолідація України в умовах сучасного політичного процесу. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2012. С. 43, 50–52.
4. Колодій А. Український регіоналізм як стан культурно-політичної поляризованості. *АГОРА*. Вип. 3: *Україна – регіональний вимір*. Київ, 2006. С. 69–91.
5. Колодій Антоніна. Міжрегіональні поділи в Україні і деякі принципи публічного врядування. *Будуємо нову Україну: зб. конф. (26–27 лист. 2014 р., м. Київ) / упоряд. Ярошенко Т. О; Укр. Фулбуртівське коло*. Київ: Вид. дім «Кієво-Могилянська академія», 2015. С. 309–327. URL: <http://www.ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/4618>.
6. Кизима В. «Незалежність від» чи «незалежність для?» Маргінальна сутність ментальності України. *Віче*. 1993. № 9. С. 114–127.

7. Карлова В. В. Національна самосвідомість як духовна основа державотворчих процесів в Україні: управлінський аспект: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. управл./ НАДУ при Президентові України. Київ, 2013. 39 с.
8. Філософія політики: підручник/ авт.-упоряд.: В.П. Андрущенко (кер.) та ін. Київ: Знання України, 2003. 400 с.
9. Нагорна Л. П. Політична культура українського народу: історична ретроспектива і сучасні реалії. Київ: Стилос, 1998. 278 с.
10. Петрук Н., Заславська О. Особливості масової політичної свідомості громадян України: минуле й сучасність. URL://http://dspace.uni.lodz.pl:8080/xmlui/bitstream/handle/11089/18523/06_12_.
11. Зоткін А. Патерналізм в українському суспільстві. Українське суспільство. *Двадцять років незалежності. Соціологічний моніторинг*: аналіт. матеріали/за ред. В. Ворони, М. Шульги. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2011. Том 1. С. 236-244.
12. Моніторинг 2018: основні тенденції змін громадської думки. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/article/monitoring2018-osnovni-tendentsii-zmin-gromadskoi-dumki>.
13. Головаха Є. Українське суспільство: шляхи трансформації. Український соціологічний журнал. 2016. № 1–2. С. 26–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrsocj_2016_1_2_5.
14. Економічні пріоритети модернізації в Україні з урахуванням інтеграційного досвіду країн Центрально-Східної Європи / за ред. О. М. Балакіревої. ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». Київ, 2015. С. 6–13.
15. Щербак М. Т. Соціально-класові характеристики політичної культури в Україні: досвід застосування соціального тесту. Типи політичної культури. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. Київ, 2006. № 3. С. 153–161.
16. Краснокутський О. В. Політична свідомість як утворююча складова процесу формування ідеології державотворення. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2013. № 52. С. 227–240.
17. Щедрова Г. П. Громадянське суспільство, правова держава і політична свідомість громадян. Київ: ІСДО, 1994. 112 с.

INFLUENCE OF THE NATIONAL-POLITICAL CONSCIOUSNESS OF MODERN UKRAINIAN SOCIETY ON THE INFORMATION SPACE OF THE STATE

The article determines the relevance of the study the problems of the formation the modern political consciousness; the essence of political consciousness as a process of reflection of political reality is revealed; the mutual influence of the national consciousness of citizens and the current political situation in Ukraine is analyzed; was made an attempt to interpret national-political consciousness as an integrative force in the process of state-building; it is proved that the state of political consciousness significantly influences the formation of the political system, the peculiarities of the political regime, and the political behavior of citizens. National consciousness is one of the most important factors in the formation of a political nation, sustainable development of the political system, and the legitimization of institutions of the state. Ukraine has not yet formed a full-fledged political nation with well-defined national interests, for which there would be a consensus among the elite and among citizens. Under these circumstances, the process of Ukrainian state-building is expanding difficultly and ambiguously. Ukraine as a democratic state can develop successfully only on the basis of awareness of the Ukrainian political nation of state-building tasks and active social and political participation of citizens in state-building processes. Priority in shaping the national consciousness of the citizens of modern Ukraine is: the definition of the system of basic values, the development of the humanitarian policy of the state (the historical memory of the

Ukrainian people, the linguistic unity of society, a single information and cultural space, cultural policy), the state ethno-national policy of Ukraine and patriotic education of citizens.

Key words: political consciousness, national consciousness, political system, national idea, ideology of state formation, ambivalence of consciousness.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

18. Karlova V. V. Nacional'na samosvidomist' yak duxovna osnova derzhavotvorchy'x procesiv v Ukraini: upravlins'ky'j aspekt: avtoref. dy's. ... doktora nauk z derzh. upravl./NADU pry' Prezy'dentovi Ukrainy'. Ky'yiv, 2013. 39 s.
19. Kolodij A. Vy'xovannya gromadyans'ky'x cinnostej u postrevolyucijnij Ukraini. 10 rokiv shkoly' gromadyanstva: zbirny'k materialiv do 10-litty Pedagogichnogo tovary'stva im. Gry'goriya Vashhenka. L'viv, 2005. S. 40–54.
20. Lucy'shy'n G. I. Nacional'na konsolidaciya Ukrainy' v umovax suchasnogo polity'chnogo procesu. L'viv: Vy'd-vo L'vivs'koyi politexniki', 2012. S. 43, 50–52.
21. Kolodij A. Ukrainins'ky'j regionalizm yak stan kul'turno-polity'chnoyi polyary'zovanosti. *AGORA*. Vy'p. 3: *Ukrayina – regional'ny'j vy'mir*. Ky'yiv, 2006. S. 69–91.
22. Kolodij Antonina. Mizhregional'ni podily' v Ukraini i deyaki pry'ncy'py' publichnogo vryaduvannya. Buduyemo novu Ukrainu: zb. konf. (26– 27 ly'stopada 2014 r., m. Ky'yiv) / uporyad. Yaroshenko T. O; Ukrain'ske Fulyurajtivs'ke kolo. Ky'yiv: Vy'davny'chy'j dim «Ky'yevo-Mogy'lyans'ka akademiya», 2015. S. 309–327. RL: <http://www.ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/4618>.
23. Ky'zy'ma V. «Nezalezhnist' vid» chy' «nezalezhnist' dlya?» Marginal'na sutnist' mental'nosti Ukrainy'. *Viche*. 1993. № 9. S. 114–127.
24. Karlova V. V. Nacional'na samosvidomist' yak duxovna osnova derzhavotvorchy'x procesiv v Ukraini: upravlins'ky'j aspekt: avtoref. dy's. ... doktora nauk z derzh. upravl./ NADU pry' Prezy'dentovi Ukrainy'. Ky'yiv, 2013. 39 s.
25. Filosofiya polity'ky': pidruchny'k/ avt.-uporyad.: V. P. Andrushhenko (ker.) ta in. Kyiv: Znannya Ukrainy', 2003. 400 s.
26. Nagorna L. P. Polity'chna kul'tura ukrajins'kogo narodu: istory'chna retrospekty'va i suchasni realiyi. Kyiv: Sty'los, 1998. 278 s.
27. IPetruk N., Zaslavs'ka O. Osobly'vosti masovoyi polity'chnoyi svidomosti gromadyan Ukrainy': my'nulejsuchasnist'. URL://http://dspace.uni.lodz.pl:8080/xmlui/bitstream/handle/11089/18523/06_12_.
28. Zotkin A. Paternalizm v ukrajins'komu suspil'stvi. Ukrain'ske suspil'stvo. *Dvadcyat' rokiv nezalezhnosti. Sociologichny'j monitory'ng: Anality'chni materialy'/za red. V. Vorony', M. Shul'gy'*. Kyiv: Insty'tut sociologiyi NAN Ukrainy', 2011. T. 1. S. 236–244.
29. Monitory'ng'2018: osnovni tendencyi zmin gromads'koyi dumky'. Fond Demokraty'chni iniciaty'vy' imeni Il'ka Kucheriva. URL:[https://dif.org.ua/ article/monitoring2018-osnovni-tendentsii-zmin-gromadskoi-dumki](https://dif.org.ua/article/monitoring2018-osnovni-tendentsii-zmin-gromadskoi-dumki).
30. Golovaxa Ye. Ukrain'ske suspil'stvo: shlyaxy' transformaciyi. *Ukrayins'ky'j sociologichny'j zhurnal*. 2016. № 1–2. S. 26–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrsocj_2016_1-2_5.
31. Ekonomichni priory'tety' modernizaciyi v Ukraini z uraxuvannyam integracijnogo dosvidu krayin Central'no- Sxidnoyi Yevropy' / za red. O. M. Balakiryevoyi. DU «In-t ekon. ta prognozuv. NAN Ukrainy'». Kyiv, 2015. S. 6–13.
32. Shherbak M. T. Social'no-klasovi xaraktery'sty'ky' polity'chnoyi kul'tury' v Ukraini: dosvid zastosuvannya social'nogo testu. Ty'py' polity'chnoyi kul'tury'. *Sociologiya: teoriya, metody', markety'ng*. Ky'yiv, 2006. № 3. S. 153–161.
33. Krasnokuts'ky'j O. V. Polity'chna svidomist' yak utvoryuyucha skladova procesu formuvannya ideologiyi derzhavotvorennya. *Gumanitarny'j visny'k ZDIA*. 2013. № 52. S. 227–240.
34. Shhedrova G. P. Gromadyans'ke suspil'stvo, pravova derzhava i polity'chna svidomist' gromadyan. Kyiv: ISDO, 1994. 112 s.